

<http://journal.rmutp.ac.th/>

การวิเคราะห์ค่าความเป็นฉนวนของบุชชิงหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูง

เจนณรงค์ มีสมพงษ์ สาคร วุฒิพัฒน์พันธ์ และ นัฐโชติ รักไทยเจริญชีพ*

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

1381 ถนนประชากรราษฎร์ 1 แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800

รับบทความ 7 ธันวาคม 2016; ตอปรับบทความ 29 มีนาคม 2017

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอการวิเคราะห์ค่าความเป็นฉนวนของบุชชิงหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูง โดยมีวัตถุประสงค์หาค่าความชื้นในตัวบุชชิงเพื่อประเมินแนวทางในการซ่อมบำรุง ในการวิเคราะห์จะอาศัยเทคนิคของกระแสโพลาร์ไรซ์และดีโพลาร์ไรซ์ซึ่งเป็นเทคนิคสำหรับการวิเคราะห์ค่าความเป็นฉนวนของอุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูงมาใช้ทดสอบบุชชิงหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูงเพื่อเป็นกรณีศึกษา การทดสอบจะทำโดยการชาร์จไฟฟ้ากระแสตรงขนาดแรงดัน 1,000 โวลต์ เข้าสู่ตัวบุชชิงในระยะเวลาหนึ่งตามที่กำหนด จากนั้นหาค่าความชื้นจากการทดสอบเพื่อมาเปรียบเทียบกับค่าความชื้นตามมาตรฐาน โดยผลจากการวิเคราะห์สามารถนำมาใช้วางแผนซ่อมบำรุงบุชชิงหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูงเพื่อช่วยลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับอุปกรณ์และระบบจำหน่ายไฟฟ้า

คำสำคัญ : บุชชิง; อุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูง; ความเป็นฉนวน; ความชื้น

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทร: +668 9607 1641, ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์: nattachote.r@rmutp.ac.th

<http://journal.rmutp.ac.th/>

An Insulation Analysis of High Voltage Transformer Bushing

Chennarong Meesomphong Sakhon Woothipatanapan
and Nattachote Rugthaicharoencheep*

Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
1381 Pracharat 1 Road, Wong Sawang, Bang Sue, Bangkok, 10800

Received 7 December 2016; accepted 29 March 2017

Abstract

This article presents how the analysis an insulation of high voltage transformer bushing. The purpose is to analysis the moisture in the bushing to evaluate the approach for maintenance. The analysis rely on the principle of the Polarization and Depolarization Current (PDC) technique, which is a technique for analyzing the insulation of high voltage equipment to test high voltage transformer bushing for a case study. This method is performed by energize 1,000 Vdc into a bushing in period of time and then switch off the circuit for discharge current. Finally we calculate the moisture of main insulation of high volt bushing as well compare with standard moisture of criteria. The method is useful of preventive maintenance plane of high volt bushing and reduce the failure in the power system.

Keywords: Bushing; High Voltage Equipment; Insulation; Moisture

1. บทนำ

หม้อแปลงไฟฟ้า คือ อุปกรณ์ที่ใช้ปรับเปลี่ยนแรงดันไฟฟ้าจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่ง เพื่อจ่ายแรงดันเข้าสู่ระบบจำหน่ายต่อไป จากความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าตลอด 24 ชั่วโมงจึงทำให้หม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูงทำงานตลอดเวลาประกอบกับการใช้งานเป็นระยะเวลานานย่อมทำให้อุปกรณ์เกิดการเสื่อมสภาพหรือได้รับความเสียหายจากสภาพอากาศ จึงส่งผลกระทบต่อระบบส่งจำหน่ายเป็นผลให้ต้องหยุดจ่ายไฟบ่อยครั้งที่เกิดปัญหาจะมีสาเหตุเกิดจากอุปกรณ์ที่อยู่ในหม้อแปลง เช่น คอนเดนเซอร์ บุชชิง บางครั้งสาเหตุเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาในระยะยาวได้ บ่อยครั้งที่ความชื้นคือสาเหตุที่ทำให้หม้อแปลงไฟฟ้าเกิดการระเบิดเนื่องจากสูญเสียความเป็นฉนวน ถึงแม้จะมีการบำรุงรักษาตามระยะเวลาแล้วก็ตาม อุปกรณ์ที่มีความสำคัญมากหนึ่งในนั้นคือ บุชชิงหม้อแปลงเมื่อเกิดปัญหาเบื้องต้นจะทำการทดสอบความเป็นฉนวนด้วยการวิเคราะห์น้ำมันในอุปกรณ์ โดยการทดสอบ DGA, หาความชื้นในน้ำมัน, ความเป็นกรด-ด่าง, ความเป็นฉนวน, สีของน้ำมัน หรือหาค่าโลหะปนเปื้อนในน้ำมัน [1]

เมื่อผลการวิเคราะห์น้ำมันแสดงให้เห็นถึงปัญหาเบื้องต้นแล้วจึงต้องทำวิเคราะห์เชิงลึกแบบ Off-line ด้วยวิธีการทดสอบกระแสโพลาริเซชันและดีโพลาริเซชัน (Polarization and Depolarization Current: PDC) เนื่องจากเป็นการทดสอบที่มีความแม่นยำสูงเพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์ในการทดสอบจะสามารถทดสอบความผิดปกติของบุชชิงไฟฟ้า ซึ่งการทดสอบด้วยวิธีนี้เป็นวิธีการที่ไม่ต้องทำการเปิดหรือทำลายตัวอุปกรณ์เพื่อทำการทดสอบ [2], [3] ในส่วนของการทดสอบสามารถทำการทดสอบ

ได้โดยใช้แรงดันไฟฟ้าที่ต่ำกว่า 500 โวลต์ได้

สำหรับงานวิจัยนี้ได้นำเสนอขั้นตอนการทดสอบการวิเคราะห์หาค่าความเป็นฉนวน ความชื้นในอุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูงด้วยเทคนิค PDC เพื่อนำค่าที่ได้ไปเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจในการซ่อมบำรุงหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูง

2. วิธีการทดลอง

2.1 ทำการทดลองด้วยเครื่อง PDC สามารถแสดงผลได้ดังนี้

- สภาพของน้ำมันฉนวน
- สภาพของกระดาษฉนวนน้ำมัน โดยประเมินความชื้นภายใน Pressboard
- ในกรณีที่อุปกรณ์มีปัญหา โปรแกรมจะแสดงค่าที่กราฟของด้านโพลาริเซชัน เช่น การกักกร่อน หรือการนำไฟฟ้า (มีการปนเปื้อนจากน้ำหรือความชื้น)

2.2 หลักการวิเคราะห์ความชื้นสำหรับอุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูง

อุปกรณ์ที่ใช้ทดสอบคือ เครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD ดังแสดงในรูปที่ 1 ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวัดและวิเคราะห์ปฏิกิริยาทางไฟฟ้าของวัสดุที่เป็นฉนวนไฟฟ้าและระบบฉนวนป้องกัน โดยใช้ร่วมกับคอมพิวเตอร์ที่รองรับระบบปฏิบัติการ Windows ตัวโปรแกรมรองรับการวัดทางไฟฟ้าในย่านวัดที่หลากหลาย สามารถปรับย่านแรงดันไฟฟ้าที่ทำการวัดให้เหมาะสมกับอุปกรณ์ที่ทำการวัด การวิเคราะห์ และสามารถทำการทดสอบในสถานีไฟฟ้าแรงสูงหรือในห้องปฏิบัติการได้ [4]

รูปที่ 1 เครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD

ในการวิเคราะห์ค่า PDC ตัวเครื่องจะมีโปรแกรมประมวลผลที่ได้กำหนดค่าไว้แล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเส้นกราฟค่ากระแสในขณะนั้นซึ่งนำมาจากกระแสโพลาริซ์: $I_p(t)$ และกระแสดีโพลาริซ์: $I_d(t)$ รวมทั้งค่าแรงดันไฟฟ้า: U_c ที่กำลังเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาชาร์จ: t_c ซึ่งจะทำการวัดหลังจากต่อสายดินแล้ว รูปแบบเส้นกราฟของกระแสดีโพลาริซ์จะมีลักษณะลดลงตามการคายประจุและต้องไม่ตัดกับเส้นกราฟของกระแสโพลาริซ์ โดยกระแสโพลาริซ์และกระแสดีโพลาริซ์สามารถหาได้จากสมการที่ (1) และสมการที่ (2) ตามลำดับดังนี้

$$I_p(t) = C_0 U_c \left[\frac{\sigma_0}{\epsilon_0} + \epsilon_\infty \delta(t) + f(t) \right] \quad (1)$$

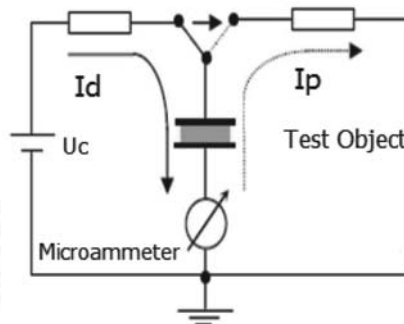
$$I_d(t) = C_0 U_c [f(t) - f(t + t_c)] \quad (2)$$

โดยที่

- C_0 = ค่าการเก็บประจุของอุปกรณ์ที่ทดสอบ
- $\delta(t)$ = เดลต้าฟังก์ชันซึ่งมีที่มาจากแรงดันสแต็ป ณ เวลาเริ่มต้น (t_0)

- σ_0 = ความนำไฟฟ้ากระแสตรงบริสุทธิ์
- ϵ_0 = ค่าสะสมพลังงานไฟฟ้าของสุญญากาศ
- $f(t)$ = ฟังก์ชันการตอบสนองของอิเล็กทรอนิกส์

การทดสอบด้วยวิธีการทดสอบ PDC ลักษณะการวัดค่าจะเป็นแบบต่อเนื่องโดยจะมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ การวัดค่ากระแสโพลาริซ์ และขั้นตอนที่สองคือ การวัดค่ากระแสดีโพลาริซ์ ลักษณะการต่อวงจรเพื่อวัดค่าได้แสดงไว้ดังในรูปที่ 2

รูปที่ 2 วงจรการวัดค่ากระแสโพลาริซ์และดีโพลาริซ์

2.3 การต่อใช้งานเครื่องมือวัด PDC

การต่อใช้งานของเครื่องมือวัด PDC-ANALYSER-1MOD กับอุปกรณ์ที่ทำการทดสอบให้ถูกต้องนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากเพื่อให้ได้ผลการทดสอบที่ถูกต้องแม่นยำและค่าไม่ผิดเพี้ยน สิ่งสำคัญจะต้องทำการตรวจเช็คจุดต่อสายที่เชื่อมต่อระหว่างเครื่องมือวัดกับอุปกรณ์ที่ทดสอบให้แน่นและถูกต้องโดยเฉพาะขั้วต่อและสายไฟที่ใช้ในการวัดค่าไม่ควรจะไขว้หรือพาดเพราะจะทำให้เกิดการเหนี่ยวนำในสายซึ่งจะส่งผลต่อการทดสอบ เช่น เกิดการแผลชหรือดิสชาร์จออกมาและจะทำให้ค่าที่วัดได้เกิดความเพี้ยน จุดเชื่อมต่อการใช้งานของตัวเครื่องในแต่ละจุดสามารถดูได้จากหมายเลขที่กำหนดไว้บนตัวเครื่องดังแสดงในรูปที่ 3

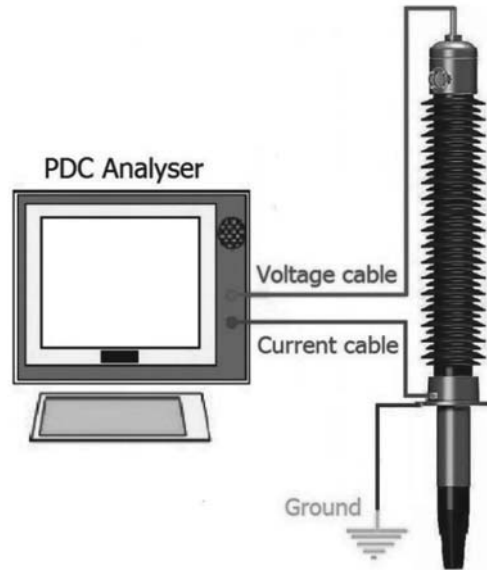

รูปที่ 3 การต่อสายใช้งาน
เครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD

- หมายเลข 1 จุดต่อสายเพื่อป้องกันไฟฟ้าแรงสูงให้กับอุปกรณ์ที่ทดสอบ (ใช้กับสาย SHV)
- หมายเลข 2 จุดต่อสายเพื่อตรวจวัดกระแส จากอุปกรณ์ทดสอบ (ใช้กับสาย BNC)
- หมายเลข 3 จุดต่อสายจากแหล่งจ่ายแรงดันแบบ PDC-Phantom-1000XE
- หมายเลข 4 สวิตช์เปิดเครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD
- หมายเลข 5 พอร์ตต่อสายแป้นพิมพ์

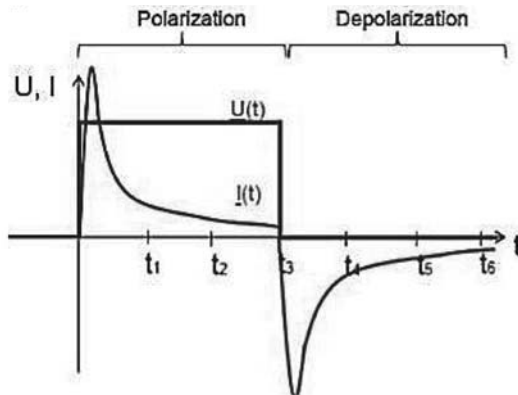
2.4 ขั้นตอนการทดสอบอุปกรณ์

การต่อใช้งานของเครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD เข้ากับอุปกรณ์สามารถทำได้โดยต่อสายเพื่อป้องกันไฟฟ้าแรงสูงเข้าที่ขั้วด้านบนของบุชชิ่ง (ด้านอินพุต) และต่อสายสายเพื่อตรวจวัดกระแสเข้าที่ด้านปลายของบุชชิ่ง (ด้านเอาท์พุต) ดังแสดงในรูปที่ 4

รูปที่ 4 การต่อสายเข้ากับอุปกรณ์ที่ทำการทดสอบ

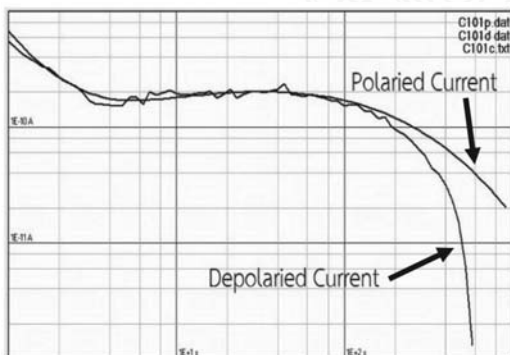
ค่ากระแสโวลตาไรซ์ที่ได้จากการวัดจะมีจำนวนน้อยมาก หลังจากที่ซาร์จแรงดันไฟฟ้าเข้าไปในอุปกรณ์ที่จะทำการทดสอบ ระยะเวลาที่ใช้ในการวัดค่ากระแสนั้นบางครั้งอาจจะใช้เวลานานกว่าปกติ ในการวัดค่าแต่ละครั้งประกอบไปด้วยกราฟค่ากระแสที่มีในตัวอุปกรณ์และค่ากระแสโวลตาไรซ์ขณะที่ซาร์จแรงดันไฟฟ้าเข้าไปและค่ากระแสโวลตาไรซ์ในช่วงของคายประจุ ในช่วงของการวัดค่าของอุปกรณ์ที่ทดสอบเส้นกราฟของกระแสโวลตาไรซ์จะตกลงมาเหลือที่ศูนย์โวลต์ ซึ่งหมายถึงค่ากระแสที่ซาร์จเข้าไปได้ปล่อยประจุออกมาจนหมดจึงจะจบขั้นตอนในการทดสอบดังแสดงในรูปที่ 5

รูปที่ 5 แรงดันและกระแสที่ชาร์จให้กับอุปกรณ์

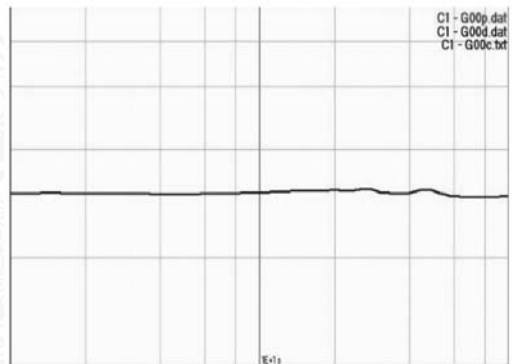
3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล

จากการทดสอบจะได้ค่ากระแสโพลาริซและกระแสดีโพลาริซในแต่ละช่วงเวลา จะนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมที่มีในเครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD และจะสังเกตจากเส้นกราฟที่ได้ว่าค่ากระแสโพลาริซนั้นจะมีค่าสูงที่สุดจะในช่วงเริ่มต้นและจะมีค่าลดลงเรื่อยๆ แต่ไม่ถึงศูนย์โวลต์ เนื่องจากยังคงมีกระแสหลงเหลืออยู่ในตัวอุปกรณ์ที่ทำการทดสอบสาเหตุจากการใช้งาน และเมื่อทำการชาร์จแรงดันไฟฟ้าเข้าไปแล้วทดสอบหาค่ากระแสดีโพลาริซในแต่ละช่วงเวลาแล้วนำมาพล็อตกราฟ เส้นกราฟที่ได้จะมีลักษณะลดลงมาจนเกือบถึงศูนย์โวลต์ดังแสดงในรูปที่ 6

รูปที่ 6 ผลการทดสอบบุซซิ่งด้วย PDC

จากการทดสอบเมื่อกราฟมีลักษณะที่ค่าช่วงต้นและค่าช่วงปลายเป็นแนวระนาบเดียวกันดังแสดงในรูปที่ 7 แสดงได้ว่าอุปกรณ์ที่นำมาทดสอบอยู่ในสถานะที่ผิดปกติหรือชำรุดเสียหายเสื่อมสภาพโดยอาจมีสาเหตุจากกระดาดชนวนที่พันอยู่ระหว่างขดลวดในตัวบุซซิ่งเกิดการ เช่น กระดาดชนวนที่พันระหว่างลวดตัวนำขาดทะลุถึงกัน เกิดการรั่วซึมของตัวนำถึงกันทำให้สูญเสียค่าของการเก็บประจุ หรือขดลวดตัวนำสัมผัสกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากจากกระดาดชนวนที่พันอยู่รอบระหว่างกลางของขดลวดตัวนำจะเป็นช่องว่าง ซึ่งจะทำให้มีสถานะเป็นตัวเก็บประจุ ดังนั้นเมื่อทำการวัดค่าจะเปรียบเสมือนเชื่อมต่อตรงถึงกันจะไม่ส่งผลใดๆ ต่อการวัดค่า ทำให้มีส่งผลให้รูปกราฟอยู่ในแนวระนาบเดียวกันเปรียบเสมือนการนำสายวัดของเครื่องมือวัดมาสัมผัสกันโดยตรง [5]

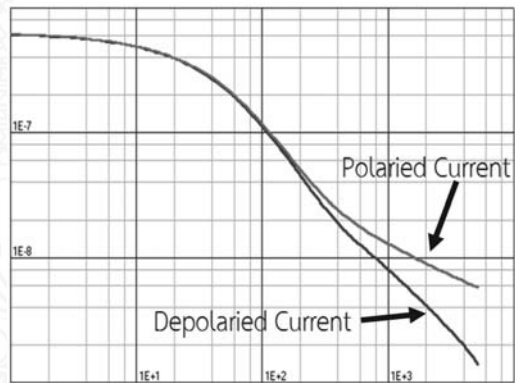

รูปที่ 7 ผลการทดสอบที่เกิดการรั่วหรือเสียหายของกระดาดชนวนที่พันอยู่ในขดลวดตัวนำ

การทดสอบบุซซิ่งหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูงยี่ห้อ TRENCH 245kV หัวข้อการทดสอบเพื่อหาความชื้นของตัวบุซซิ่งในบทความนี้ ได้ทำการทดสอบด้วยเครื่อง PDC ภายในห้องปฏิบัติการทดสอบไฟฟ้าแรงสูงของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) โดยรายละเอียดของการทดสอบเป็นดังนี้

Description of test object	: Bushing Trench SN 08B3125
Test voltage in V	: 1000.0
Noise current in μA eff	: 0.02 @ 50 Hz
Remaining currents in pA	: -2.1
Polarisation duration in sec	: 0
Depolarisation duration in sec	: 34
Polarisation started at	: 9:00:05 AM on 11/7/2016
Depolarisation started at	: 9:00:05 AM on 11/7/2016
Depolarisation ended at	: 9:00:39 AM on 11/7/2016
Temperature in $^{\circ}\text{C}$	: 29

กระแสโพลาร์ไรซ์และดีโพลาร์ไรซ์จากการทดสอบด้วยเครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD ได้แสดงไว้ในรูปที่ 9 นำกราฟจากรูปที่ 9 มาทำการเปรียบเทียบกับค่าความชื้นมาตรฐานซึ่งมีอยู่ในโปรแกรมประเมินผล โดยเริ่มจากค่าต่ำที่สุดและค่อยๆ เพิ่มค่าความชื้นขึ้นไปเรื่อยๆ จากนั้นนำมาแสดงผลดังในรูปที่ 10 ลักษณะของส่วนปลายเส้นกราฟที่ได้เมื่ออยู่ใกล้เคียงกันหรืออยู่ในตำแหน่งเดียวกันมากที่สุด (พื้นที่ A) นั้นแสดงว่าอุปกรณ์ที่ทดสอบมีความชื้นใกล้เคียงกับค่ามาตรฐานที่กำหนด (พื้นที่ B) ดังแสดงในรูปที่ 11[6], [7]

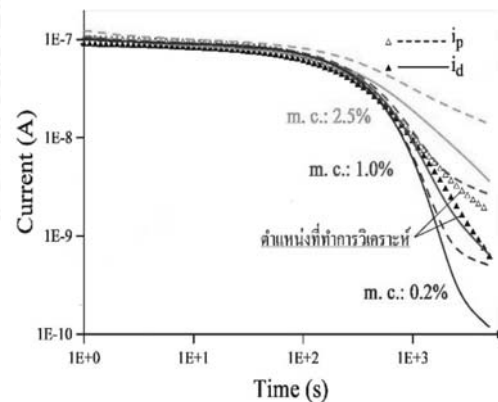

รูปที่ 9 กราฟกระแสโพลาร์ไรซ์และดีโพลาร์ไรซ์จากผลการทดสอบด้วยเครื่อง PDC-ANALYSER-1MOD

ตัวขูซึ่งหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูงที่ใช้ในการทดสอบในบทความนี้ได้แสดงไว้ดังรูปที่ 8

รูปที่ 8 ตัวอย่างขูซึ่งหม้อแปลงไฟฟ้าแรงสูง

รูปที่ 10 ความชันของกราฟกระแสโพลาร์ไรซ์และดีโพลาร์ไรซ์ขึ้นอยู่กับความชื้นของอุปกรณ์ที่ทดสอบ

- “Southern Company Trench Bushing Failure Investigation an Evolving Story 2006/2007,” in *Proceeding of Doble Client Conference*, 2007, pp. 1-17.
- [7] A. D. Rio and D. Hanson, “Copper Migration in Bushings: Update to Southern Co.-Trench Bushing Failure Investigation,” in *Proceeding of Siemens “Transforming Know-how into Solutions” Conference*, 2008, pp. 1-18.
- [8] S. A. Bhumiwat, “Insulation condition assessment of transformer bushings by means of polarisation / depolarisation current analysis,” in *Proceeding of 2004 IEEE International Symposium on Electrical Insulation*, Indianapolis, IN, USA, 2004, pp. 1-4.

